

ARAŞTIRMA

Antik Yunanda Bilim Kadını Hypatia ve Aspasia

SÖYLEŞİ

Yeni bir ülke, yeni bir hayat,
yeni bir kariyer

ICOMOS Avustralya'nın eski başkanı
Kerime Danış'la keyifli bir sohbet
Elif Başak Güven

ETKİNLİK

2019 yılında gerçekleşen etkinlikler

- Eyvah CEO doğuyor.
- Toplumsal Cinsiyet Eğitimi.
- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinlikleri.

ETKİNLİK

2019 yılı içinde gerçekleşen etkinlikler...

8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinlikleri

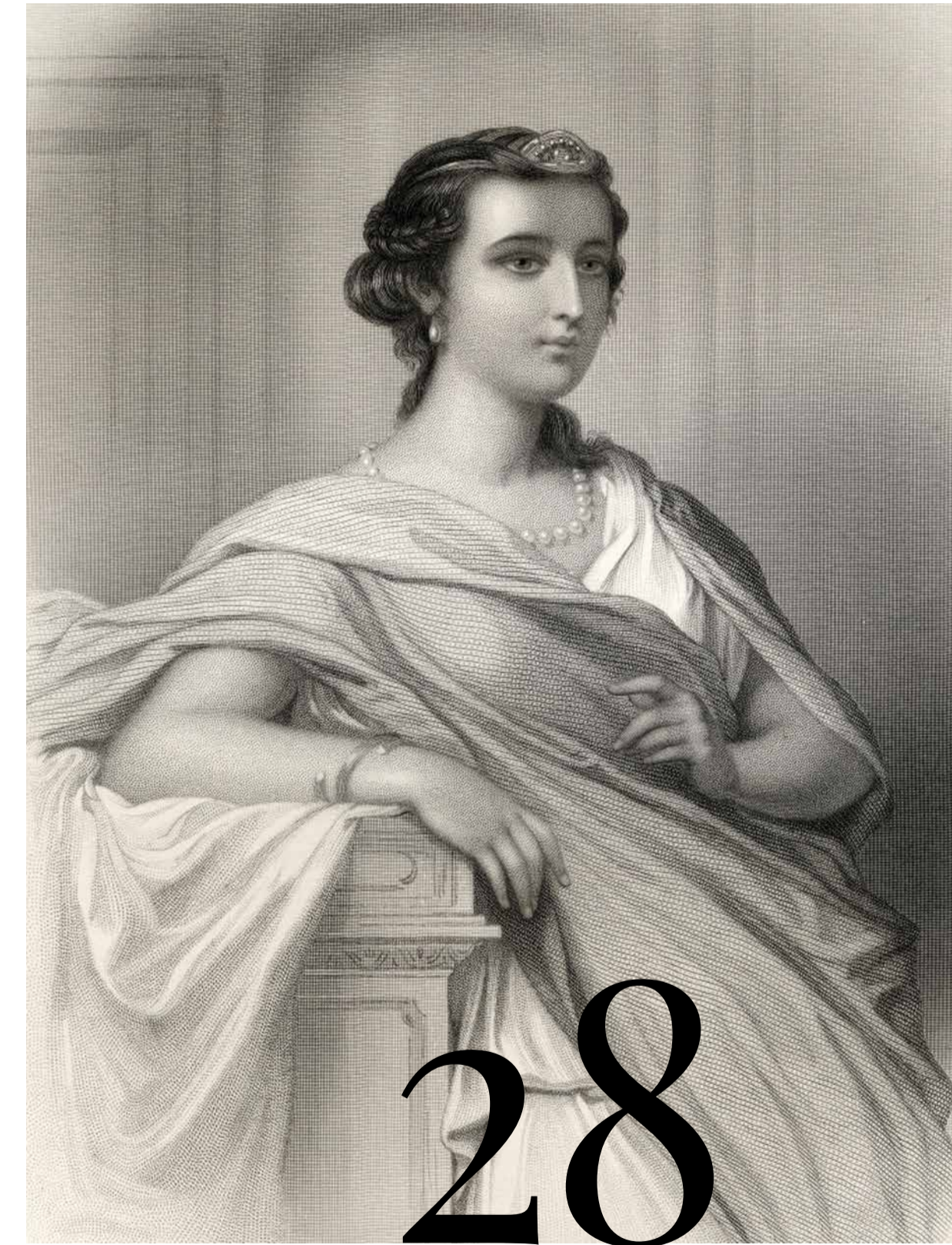
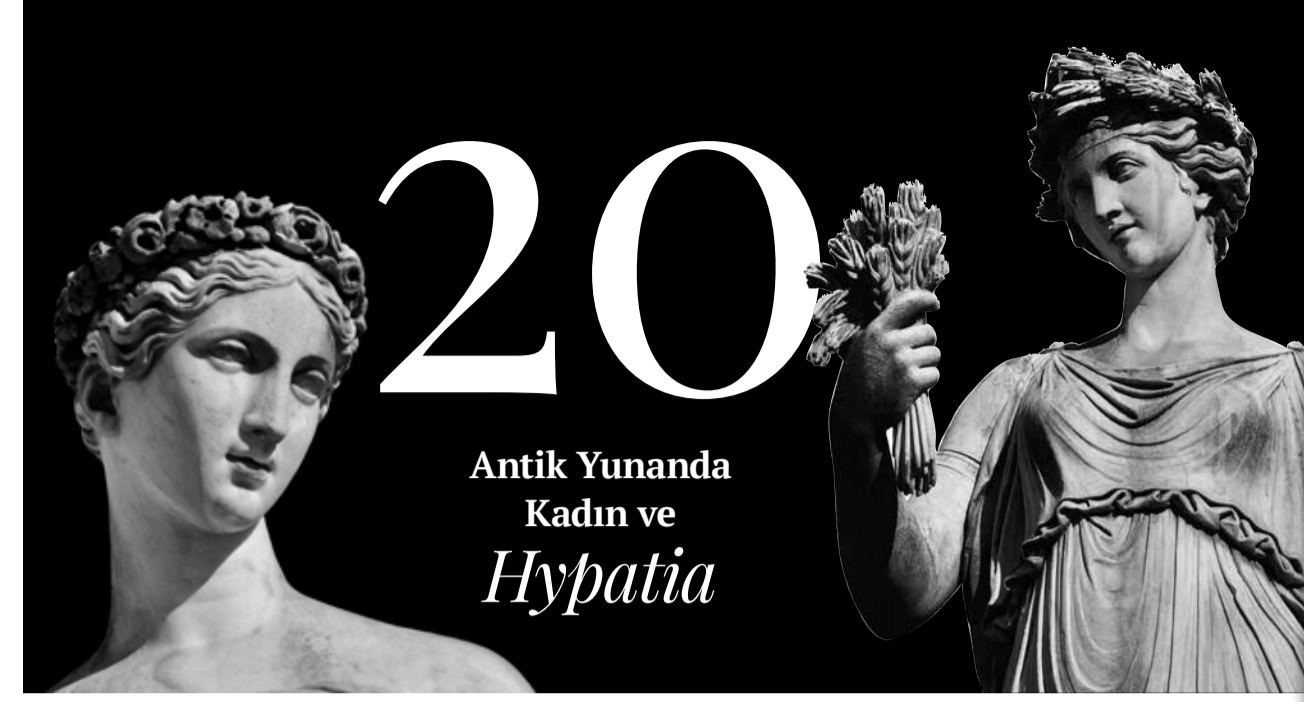
Kız Kardeşim Projesi

Kadına Yönelik Şiddet Temalı İTÜ Dans Festivali

SÖYLEŞİ

Yeni bir ülke, yeni bir hayat, yeni bir kariyer
ICOMOS Avustralya'nın eski başkanı Kerime Daniş'la keyifli bir sohbet

Antik Yunanda Mücadeleci Bir Kadın Filozof:
Aspasia

SAHİBİ VE SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

İTÜ BMT-KAUM adına
Prof. Dr. Leman Figen Gül

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Leman Figen Gül (Müdür)
Prof. Dr. Nurdil Eskin
Prof. Dr. Nurgül Çelik Balcı
Prof. Dr. Şule Gündüz Öğüdücü
Doç. Dr. Tuğba Ölmez Hancı
(Müdür Yardımcısı)

BU SAYIYA KATKIDA BULUNANLAR

Prof. Dr. Leman Figen Gül
Prof. Dr. Nurdil Eskin
Prof. Dr. Nurgül Çelik Balcı
Prof. Dr. Şule Gündüz Öğüdücü
Doç. Dr. Tuğba Ölmez Hancı
Sebahat Duran Karahan
Elf Başak Güven
Dr. Günseli Naymansoy
Dr. Bekir Güzel
Kerime Daniş

GRAFİK TASARIM

Yavuz Dürüst

ADRES

İTÜ Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi
İTÜ Maden Fakültesi A Girişi, Ayazağa Kampüsü 34469
Maslak / İSTANBUL
(0212) 285 71 24

Mimoza İTÜ BMT-KAUM Dergisi, Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi'nin süreli (yılıda 2 kez) yayınıdır.

Mimoza Dergisinde yayınlanan tüm yazı, fotoğraf ve içeriklerin her hakkı saklıdır, izinsiz alıntı yapılamaz.

PROF. DR. MEHMET KARACA
İTÜ Rektörü

Sevgili okurlarımız,

Antus magnatatio voluptatem fugia qui volorehendi dicia voluptatur, nimagnamus, occum rem sania dolent. Voluptae optus. Hici solupta temquis sim fugia natest et que et incto temo vid quo voluptu sapero ium debitam qui que dus re pro officia vendite cusdaes rempe quatempos eos si invenist, ommodit, temque pa dolorun tiatibus, consequ osaperiae plab inte con re, secae dusant magnamus di cor solo ommoluptasi tem estiam solorio rporercit, que pratia voluptatur autemolum volesci psumque quo blabo. Harum ipsam qui dunt enit aut ex evella corem fugite volupta spernam, illissus, quatqui to optat laboruptatum ipsumendel ipisitem hil magnis delesto berfere molorum lautem fugias eriore vel moloremque nostemp oresti occae. Risquia ecatibus dolorum ut est, corum andipsum faccabo resciam nossam con pos adigni comnimusam quunt quam hilitiisque sandita sperum dunt.

Qui volut resedignis ipsa preriatur, oditio exerio. At odignis antiae porum alicaborios qui nis dollupti qui omniet doloremquaces el ellati accum et officid uciendion remquidenis dolum expero ommolo il mo et utemossequo iunt expel exped molecescit odit rae od est ut que nonemod igenitatae niamet que evel minvellit quo cus di odi nes quosandel erspisci alit por aut odi velest ex est omniame perum faccus dolupti aeptisti conse escimentias etur as experci litiiss untiat quiscit quissunt, nobit inctiae num hil iur, illesto quam faccum vidignimin nusa dellaut quiae quatatem que nis re videliqque preriae sitas

Yeni sayımızda buluşmak dileğiyle...

Değerli Okuyucularımız,

İstanbul Teknik Üniversitesi Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (İTÜ BMT KAUM) olarak yayınlamakta olduğumuz Mimoza dergisinin Aralık 2019 yılı yedinci sayısında yenilenmiş bir görünümle karşınızdayız.

2018 Aralık ayında yönetim kurulu üyeleri değişmiş olup, bu yenilenme sürecinde merkezimiz danışma kurulunda görev almayı kabul eden üyelerimize katkıları için şimdiden teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Bu sayıda dergimizin araştırma konusu 'Antik Yunan'da Bilim Kadını' olarak belirlenmiştir. İlk bilim insanlarının filozoflar olduğu ve filozof sözcüğünün Yunancada 'bilgi ışığı' anlamına geldiğini belirten bilim tarihçisi Günseli Naymansoy, Antik Yunan'da Kadın ve Hypatia' isimli yazısında, kadının bilimle olan ilişkisini incelemektedir. Naymansoy, Antik çağda kadın olmanın zorluklarından, o dönemde felsefe ile uğraşan kadınların neredeyse tamamının ünlü ve ayrıcalıklı kişilerin ya eşleri ya da kızları olduğundan bahsetmektedir. Araştırma konusunun diğer makalesinde Bekir Güzel 'Antik Yunanda Mücadeleci Bir Kadın Filozof: Aspasia' başlıklı yazısında Antik dönemi ve bu dönem içerisinde Aspasia ve kadının toplumsal rolünü irdelemektedir. Araştırma konusuna katkıda bulunan yazarlarımıza fazla bilinmeyen bir döneme ışık tuttukları için teşekkür ediyoruz.

Mimoza dergisinin bu sayısından itibaren başarılı kadınlarla yapacağımız röportajlara da yer vereceğiz. İTÜ Mimarlık Fakültesi'nin düzenlemekte olduğu Architektüre serisine davetli konuşmacısı olarak katılan yüksek mimar kentsel koruma uzmanı eski ICOMOS Avustralya Başkanı Kerime Danış'la keyifli bir sohbet gerçekleştirdik.

Bu sayıya araştırma yazıları, röportaj ve haberlerle katkıda bulunan, yayına hazırlanmasındaki katkılarından ötürü emeği geçen herkese, harika mizanpaj ve grafikler için Yavuz Dürüst ve Deniz Leblebici Başar'a teşekkürlerimizi sunarız.

İTÜ BMT KAUM Yönetim Kurulu adına
Prof. Dr. Leman Figen Gül

PROF. DR. LEMAN FİGEN GÜL
fgul@itu.edu.tr

BİLİM MÜHENDİSLİK VE TEKNOLOJİDE
KADIN ARAŞTIRMALARI
VE UYGULAMA MERKEZİ

İstanbul Teknik Üniversitesi Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (İTÜ BMT-KAUM)

YÖNETİM KURULU

Prof. Dr. Leman Figen Gül (Müdür)
Prof. Dr. Nurdil Eskin
Prof. Dr. Nurgül Çelik Balcı
Prof. Dr. Şule Gündüz Öğüdücü
Doç. Dr. Tuğba Ölmez Hancı (Müdür Yardımcısı)

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Yıldız Ecevit
Prof. Dr. Sondan Durukanoğlu Feyiz
Prof. Dr. Gülriz Uygur
Prof. Dr. Gülname Turan
Prof. Dr. Nilgün Okay
Prof. Dr. İpek İlkaracan
Prof. Dr. Mary Lou O'Neil
Dr. Özge Atalay Çelik
Dr. Ayşe Akalın
Dr. Sema Dumanlı Oktar
Zeynep Dereli
Ece Kurdoğlu
Ülkü Özeren
Tülin Hadi
Murat Yeşildere
Cem Demirbaş
Gözde Durmuş
Meltem Yeğen
Gönenç Seçil Tarakçıoğlu

MERKEZ İDARİ ASİSTANI

Sebahat Duran Karahan

İLETİŞİM

E-Posta : kaum@itu.edu.tr
Web : www.kaum.itu.edu.tr
Twitter : @bmtkaum

İTÜ BMT-KAUM, bilim, mühendislik, teknoloji ve sanat dallarında kadın-erkek fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla araştırma ve incelemeler yapılmasını, bu konudaki toplumsal bilincin artırılmasını, konuyla ilgili uygulamaların izlenmesini, veri tabanı ve göstergelerin geliştirilmesini, kadın çalışmaları alanının ve kadınların toplumsal/akademik yaşama katkısının görünürlüğünün artırılmasını, üniversitede konuyla ilgili bir bilgi merkezi oluşturulmasını sağlayacak yayın/belgelerin sürekli ve güncel olarak kazandırılmasını hedeflemektedir. Merkezin kuruluşu ayrıca, kız öğrenci ve kadın akademisyen varlığının giderek arttığı üniversitemizde uygulanmakta olan lisans/lisansüstü programlarda henüz toplumsal cinsiyet duyarlılığını özümseyen kapsamlı düzenlemelere gidilmesi açısından da önem taşımaktadır. Dolayısıyla, merkez faaliyetleri, bölümlerde uygulanan programları ve araştırmaları, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla tamamlamak ve zenginleştirmek amacıyla akademik destek sağlamayı da hedeflemektedir. İTÜ bünyesinde toplumsal cinsiyet alanındaki potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi amacıyla YÖK Yürütme Kurulu'nun 04.11.2009 tarih ve 5510 sayılı kararıyla merkezimiz kurulmuştur. Merkezimiz, 8 Mart 2013 tarihine kadar İTÜ Taşkışla binasında faaliyet göstermiştir, bu tarihten itibaren Maslak Kampüsü Maden Fakültesi binasında (E322) faaliyetlerini sürdürmektedir. 22 Mayıs 2013 tarihinde İTÜ Kuzey Kıbrıs BMT-KAUM kurulmuş olup bilim, mühendislik, teknoloji ve sanat dallarında kadın-erkek fırsat eşitliği ile kadın sorunları konularında toplumda farkındalık oluşturmak ve bu konularda duyarlılığı arttırmaya yönelik çalışmalar yapmayı hedeflemektedir.

Kurumsal Akademi Toplumsal Cinsiyet Eğitimi

Geçtiğimiz eğitim döneminde idari personelin kişisel ve mesleki gelişimine yönelik başlatılan Kurumsal Akademi eğitimlerine bu dönem İTÜ BMT-KAUM olarak iki adet Toplumsal Cinsiyet eğitimi ile katıldık. Eğitimlerden biri Dr. Öğr. Gör. Özge Atalay tarafından verilen Toplumsal Cinsiyete Giriş: Temel Kavramlar, Roller ve Sorumluluklar diğeri Doç. Dr. Ayşe Akalın tarafından verilen Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Güncel Temalar başlıklı eğitimlerdir.

Eğitimlerde idari personelin kadın-erkek rolleri, bu rollerin oluşumu, günlük hayata ve iş yerine yansımaları gibi konular hakkında düşünceleri hedeflenmektedir. Ayrıca kadın ve erkeğe toplum tarafından öğretilen cinsiyet rollerinin ve bu rollerin bireylere ve topluma olan etkileri de ele alınmaktadır. Böylece katı-

lımcıların, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık kazanarak daha bilinçli bireyler olmaları hedeflenmektedir.

TOPLUMSAL CİNSİYETE GİRİŞ: TEMEL KAVRAMLAR, ROLLER VE SORUMLULUKLAR

11 Ekim'de Dr. Özge Atalay tarafından verilen başlangıç eğitiminde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki farklardan bahsedildi. Günlük hayat pratiklerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile karşı karşıya kalınan durumlar ve çözüm önerileri konuşuldu. İnteraktif olarak gerçekleşen eğitimde ayrıca geleneksel kadın-erkek rollerinin çok erken yaşlarda kodlandığı ve bununla mücadelenin çocukluktan itibaren başlaması gerektiği belirtildi.

TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI: GÜNCEL TEMALAR

Doç. Dr. Ayşe Akalın tarafından 18 Kasım'da verilen eğitimde '25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü' dolayısıyla şiddet türleri ve nedenleri üzerine konuşuldu. Şiddeti besleyen toplumsal hafıza ve söylemlerden bahseden Akalın örnek olaylar üzerinden şiddeti değerlendirdi. Karşılıklı etkileşim ve soru cevap şeklinde devam eden etkinlikte toplumsal yargıların ve değerlerin nasıl değiştirileceği ile ilgili tartışıldı.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinlikleri (7-8 Mart 2019)

YAZI: GEORGE SAND

8 Mart Dünya Kadınlar Günü kapsamında “Hayatı ve Dengeyi Konuşuyoruz” başlığıyla seminerler gerçekleştirildi. 7 Mart günü Zümra Atalay tarafından Mindfulness- Bilinçli Farkındalık uygulaması ve semineri, 8 Mart’ta ise Şafak Nakajima tarafından ise Stres: Aklın ve Bedenin Tehlikeli Virüsü başlığıyla stresle başa çıkma yolları semineri verildi. Aynı gün etkinlik sonunda Avaze Türk Müziği Kadınlar Topluluğu tarafından konser verildi.

Günümüzde gittikçe hızlanan zaman akışı içinde sıklıkla kendimize ve çevremize dair farkındalığımızın azaldığı ve yoğun stresin etkisini hissettiğimiz anlar yaşamaktayız. Hayata anlam katarken farklı sorumlulukları bir arada taşıyan kadınlar olarak tüm zorluklara rağmen hayatı sevinci ve enerjimizi sürdürmek zor olabilmektedir. Kadının hayata dokunuşunu, yarattığı değer ile bir kez daha hatırlatan bu özel günde zamanın akışı içinde kendimizi ve çevremizi daha yüksek bir farkındalıkla anlamayı, aklımızı ve bedeni tehdit eden stresi tanıyarak baş etme yollarını konuştuk.

Doç. Dr. Zümra Atalay

Selçuk Üniversitesinde tamamladığı lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi sonrası Rochester Üniversitesi Psikoloji Bölümünde “Mindfulness ve Psikolojik İhtiyaçlar” projesini gerçekleştiren Atalay, MEF Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü Başkanı olarak görev yapmaktadır. Ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan çok sayıda makalesinin yanı sıra sunduğu bildiriler, düzenlediği workshoplar ve mindfulness ile farkındalığa dair yayınlanmış kitapları vardır.

Doç. Dr. Şafak Nakajima

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olan Nakajima, Akdeniz Üniversitesinde tamamladığı uzmanlık eğitiminin ardından Japonya Osaka Üniversitesinde Viroloji doktorası yaptı. Kanada, Çin, İngiltere, ABD, İrlanda gibi ülkelerde psikoloji eğitimleri de alan Nakajima, bütüncül tıp alanında yirmi yılı aşkın zamandır doktor olarak hizmet sunmaktadır. Tıp, psikoloji, felsefe ve bilim konularında yazdığı makalelerinin yanı sıra yayınlanmış iki kitabı vardır.

“Teoriden Güncele: Toplumsal Cinsiyet Araştırmalarına Genel Bir Bakış” Semineri (21 Mayıs 2019)

İTÜ BMT-KAUM olarak düzenli bir şekilde yapmayı planladığımız toplumsal cinsiyet seminerler dizisine Doç. Dr. Ayşe Akalın'ın “Teoriden Güncele: Toplumsal Cinsiyet Araştırmalarına Genel Bir Bakış” başlıklı konuşması ile başladık.

Kadın hareketinin ve toplumsal cinsiyetin gelişme aşamalarının anlatıldığı konuşmada 1.,2. ve 3. dalga feminizm ve arasındaki farklar ile bugün gelinen noktada güncel pratikler irdelendi. Sosyal politikaların hangi yönde gelişmesi gerektiği ve bireysel olarak neler yapabiliriz tartıştığımız seminere Merkez yönetim kurulu üyeleri, danışma kurulu üyeleri ve öğrenciler katıldı.

Boğaziçi Üniversitesi'nde Cinsel Taciz ve Şiddete Karşı İletişim Ağı Toplantısı, (24 Mayıs 2019)

Üniversiteler Arası Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı İşbirliği Destek ve İletişim Grubu 15. çalıştayı Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenledi. İTÜ BMT-KAUM olarak katıldığımız çalıştaya 37 üniversiteden gelen katılımcılar cinsel taciz ve cinsel saldırı problemlerine ilişkin güncel çözüm uygulamalarını açıklarken üniversitelerdeki bu sorunlara yönelik yeni çözüm önerileri paylaşıldı. Üniversiteler bünyesinde gerçekleşen cinsel taciz ve cinsel saldırılarla ilgili uygulama süreçlerine ilişkin sorunlar belirlenerek çeşitli çözüm haritaları geliştirildi.

Üniversite bünyesinde Cinsel Taciz ve Saldırı Birimi olan okullar ile olmayan okullar arasında süreçler, karşılaşılan sorunlar ve çözüm yollarına ilişkin bilgi alışverişlerinde bulunuldu.

Mobbing Eğitimi - Doç. Dr. Ayşe Akalın

2019 Güz döneminde İTÜ Eğitimde Mükemmeliyet Merkezi koordinasyonunda devam eden DAN 101 Akademik Danışmanlık dersi kapsamında BMT-KAUM adına Doç. Dr. Ayşe Akalın tarafından 3 eğitim gerçekleştirildi. “Mobbing” içerikli bu eğitimlerde öğrencileri hem şu anki öğrencilik hayatları hem de gelecekteki profesyonel hayatları süresince karşılaşılabilecekleri durumlara karşı genel olarak bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amaçlanmıştır. Mobbing, hukuki açıdan iş hukuku kapsamına girse de psiko-

lojik olarak kurgulanışı bakımından duygusal şiddet dediğimiz alanın davranışsal araçlarını birebir kullanarak gerçekleşir. Bu anlamda öğrencilerin şimdiki hayatlarında karşılaşıp üzerinde fazla durmadıkları gündelik hayat deneyimlerinin bazılarının yasal olarak şiddet kapsamına girebileceği konusunda bilgilendirilmelerinin, onları hem öğrencilik hayatları hem de ileride iş yaşamında karşılaşılabilecekleri farklı duygusal şiddet durumlarına karşı donanımlı birer vatandaş haline getirmede etkili olacağı düşünülmektedir.

Kız Kardeşim Projesi

Üniversitemizin eğitim partneri olduğu “Kız Kardeşim” başlıklı sosyal sorumluluk projesi, Türkiye’de kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını güçlendirmek amacıyla 2015 yılında, Coca-Cola’nın girişimi ile başladı. Coca-Cola, 3 yıl boyunca 19 ilde 2 binden fazla kadının kendini geliştirerek toplum içinde daha aktif rol almalarına destek oldu. Sosyal sorumluluk çalışmalarına her zaman destek veren Üniversitemiz, bu projenin 2. fazının eğitim partnerliğini üstlendi. Proje 2018 senesinde Uluslararası Kurumsal Sosyal Sorumluluk Mükemmellik Ödülü’ne layık görüldü.

Proje kapsamında verilecek eğitimlerle; kadınların, ekonomik hayata katılım konusunda gerekli bilgi ve becerilerle donatılarak ekonomik konumlarının güçlenmesine katkı sunacaklarını aktaran İTÜ İletişim ve Pazarlama Direktörü Prof. Dr. Gülname Turan, şunları kaydetti:

“Kız Kardeşim Projesi’nde kadın emeğinin ekonomik döngünün içerisine katılması en temel hedeflerimizden ve buna yönelik finansal okuryazarlık gibi eğitimler veriyoruz. TOBB,

Habitat ve Coca-Cola ile iş birliğinde yürüttüğümüz projeye kadınların kendilerinin ürettiklerinin pazarda yer bulabilmesine yönelik çalışmalar yapılıyor. Üniversitemiz 250 yıla yakın geçmişiyle, toplumun şekillenmesi ve ilerlemesi konusunda olumlu yönde birçok katkı sunmuş. Topluma dokunmak, sosyal hayatta insanlarla birebir ilişkide olmak değişen üniversite kavramının da en önemli bileşenlerinden. Biz de bu konulardaki çalışmalarımıza öncelikli; dezavantajlı gruplardan, kadınlardan başladık. Bu açıdan üniversitemiz bu tip projelerin sayısını artırmayı hedefliyor.”

Projeye 30 ilde 9000 kadına ulaşılması hedefleniyor. Yeni dönemde, girişimci olmak ve ekonomik hayata katılmak isteyen kadınlara girişimcilik, finans, bilişim ve iletişim alanlarında destek sağlanacak. Her proje şehrinde fikir üretme, girişimcilik kampları ve kadın girişimciler ile ilham buluşmaları gerçekleştirilecek. Proje kapsamında ayrıca İstanbul, İzmir, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mersin’de 500 mülteci kadın için de girişimcilik eğitimleri verilecek. (İTÜ’nün internet sitesinden derlenmiştir)

Kadir Has Üniversitesinde SAGE Projesi Toplantısı, 14 Mayıs 2019

Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezi’nin partneri olduğu SAGE (Systemic Action for Gender Equality) projesi kapanış toplantısı düzenlendi. Merkez olarak katıldığımız toplantıda, Toplumsal Cinsiyet Eylem Planının üniversitede uygulanma aşamaları ile projenin başarılı olduğu ve olmadığı noktalar tartışıldı. Proje kapsamında kurum

içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik dönüştürücü girişimlerden bahsedildi. Öğleden sonra gerçekleştirilen “Kurumsal Değişim için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planları” Atölyesinde ise kurumlarında dönüştürücü faaliyetler yapmak isteyen katılımcılarla, BMT-KAUM deneyimlerimizi ve tecrübelerimizi paylaştık.

Kadına Yönelik Şiddet Temalı İTÜ Dans Festivali, Mayıs 2019

İTÜ Dans Kulübü tarafından düzenlenen 11. İTÜ Dans Festivali, kadına yönelik şiddet farkındalığı için “Broken White” başlıklı ana gösterisiyle İTÜ Maçka Kampüsü Mustafa Kemal Amfisinde gerçekleşti. İTÜ Dans Kulübü dansçıları tarafından sahnelenen gösterinin üç bölüme ayrılan koreografisinde, ilk olarak şiddeti ve yıkıcılığını, ikinci bölümde kadının gücünü

sahneye koydular. Son bölümde ise tüm dansçılar sahneye çıkarak kadın ve erkeğin eşitliğini etkileyici bir biçimde seyirci ile bir arada yaptıkları şovla vurguladılar.

Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinden dans kulüplerinin katıldığı festivalde 20 üniversite ve 2 lise ile 400'e yakın dansçı yer aldı. (İTÜ'nün internet sitesinden derlenmiştir)

İTÜ'lü Kadınlar STEM Girişimciliğinde Güçleniyor 22 Haziran 2018

Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (BMT-KAUM) ve Girişimcilik ve İnovasyon Merkezi (GİNOVA) ortaklığıyla düzenlenen “STEM Girişimciliğinde İTÜ'lü Kadınları Nasıl Güçlendirebiliriz?” adlı çalıştay 7 Haziran 2018 tarihinde İTÜ GİNOVA'da gerçekleştirildi.

Açılış konuşmasını Prof. Dr. Telem Gök Sadıkoğlu'nun, moderatörlüğünü ise Dr. Elif Sezen Yağmur Kilimci'nin yaptığı çalıştaya, sunuşuyla etkinliği zenginleştiren Dr. Zeynep Erden Bayazıt ve Prof. Dr. Nurdil Eskin de katılım sağlamıştır. Kadınların girişimcilik yolunda karşılaştıkları sorunların ve çözüm önerilerinin konuşulduğu çalıştaya, mühendislik ve mimarlık

eğitimi almış ve alanlarında çalışmalarında bulunmuş 10 kadın girişimci katıldı.

Çalıştaya; Özge Yücesoy (Glories Chocolate - Kurucu), Prof. Dr. Zehra Çataltepe (Tazi.ai-Kurucu), Aslı Elif Tanuğur Samancı (SBS-Beeo - Girişimci/Kurucu), Taylan Samancı (SBS-Beeo), Dr. Neslihan Yuca (Enwair Enerji Bataryaları- Girişimci/Kurucu), Sevginar Baştekin (1K Kimya A.Ş. - Kurucu), Bahar Sunman (Tri-aTech - Kurucu), Ayşen Sine Serbes (Synesis Marine A.Ş. - Girişimci), Elif Güngör (Arkim Kimya - Girişimci), Yasemin Artut (Yasemin Artut Design Studio - Girişimci), Nesrin Mutlu (My Baby & Blw Mobil - Kurucu), katılım göstererek katkı sağladılar.

İlham Veren Kadınlar Dünya Kadınlar Gününde İTÜ'de Buluştu, 9 Mart 2018

İTÜ Bilim Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (BMT-KAUM), tarafından 8 Mart Dünya Kadınlar Gününde düzenlenen “Kadın Etkinliği İTÜ Girişimcilik Ekosisteminde Nasıl Güçlendirilebilir?” konulu çalıştay ile “Kadın Girişimciliği” paneli akademi ve iş dünyasından önemli isimleri bir araya getirdi.

Bu anlamlı günde düzenlenen her iki program da toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde kadının toplumdaki rolünü ve etkinliğini İTÜ özelinde akademik çerçevede değerlendirmek üzere farklı sektörlerdeki kadınları buluşturan bir etkinlik olarak öne çıktı.

Farklı alanlarda girişimleri olan Arzu Eryılmaz, Deniz A. Duygu, Melek Pulatkonak ve Gönül Kamalı'nın konuşmacı olarak yer aldığı panel ile hem tekil hem de kolektif kadın başarılarına ve iş dünyasına getirdikleri yeniliklere dikkat çekildi.

İTÜ ARI Teknokent İş Geliştirme ve İletişim Direktörü Arzu Eryılmaz, 8 kadın girişimcinin kısa hikayeleri ile ARI Teknokent ve ona bağlı kulçka merkezlerinde kadın girişimcilere ilişkin

deneyimlerini, istatistikleri paylaştı. Arya Kadın Yatırım Platformu Genel Sekreterliğini yürüten Deniz A. Duygu, hem kendilerine başvuran kadın girişimcilerden öğrendiklerini anlattı hem de girişimcilik için sermayeden önce fikri hazırlığın önemine değindi.

İstanbul, Londra, New York gibi dünyanın en önemli metropollerinde faaliyet gösteren ve “global kız kardeşlik çemberi” olarak tanımlanan TurkishWIN'in kurucusu olan, ardından BinYaparak projesini hayata geçiren Melek Pulatkonak, bu ağ sayesinde de 1 milyon kadının birbiriyle iletişim kurduğu bir platformu oluşturmayı nasıl başardıklarını aktardı.

Yazılım Sanayicileri Derneği (YASAD) Başkan Yardımcısı Gönül Kamalı da kadınların bilişim teknolojileri dünyasındaki yerini, uzun yıllara dayanan sektör ve sivil toplum deneyimi ışığında ele aldı. (İTÜ'nün internet sitesinden alınmıştır)

BAŞARI ONLARI İTÜ'DE BULUŞTURDU, 17 Mayıs 2018

Aydın Doğan Vakfı'nın 2009 yılından bu yana düzenlediği “Başarı Beni İstanbul'a Götürüyor” gezisi kapsamında lise düzeyinde eğitim gören 36 başarılı kız öğrenci, vakfın konuğu olarak İstanbul'da ağırlandı. İTÜ BMT-KAUM tarafından düzenlenen etkinlik dahilinde İstanbul Teknik Üniversitesi Ayazağa Kampüsünü gezen öğrenciler, keyifli saatler geçirdi.

İstanbul Teknik Üniversitesi'nin de ev sahiplerinden biri olduğu etkinlikte Türkiye'nin farklı illerinden gelen kız öğrenciler, öğretmenleriyle birlikte 7 Mayıs Pazartesi günü Üniversitemizin misafiri oldular.

Hem gezi hem bilgilendirme

Öğrenciler, öncelikle İTÜ Kültür Sanat Birliği'nde düzenlenen üniversite tanıtım programına katıldılar; sonrasında ise Moleküler Biyoloji - Biyoteknoloji ve Genetik Araştırmaları Merkezi (MOBGAM) laboratuvarlarını gezdiler. Gezi sırasında kendilerine eşlik eden akademisyenlerden üniversite ve bölümler hakkında bilgi alan öğrenciler, merak ettikleri sorulara cevap buldular. (İTÜ'nün internet sitesinden alınmıştır)

Eyvah CEO Doğuruyor Semineri, 23 Ekim 2019

İTÜ BMT KAUM ev sahipliğinde Murat Yeşildere tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında erkeklerin rolü ve iş dünyasında çeşitliliğin öneminin konuşulduğu “Eyvah CEO Doğuruyor” semineri gerçekleştirildi.

Murat Yeşildere toplumsal cinsiyet eşitliği kavramıyla 2011 yılında, yönetici kadınların azlığı ve bu oranın arttırılmasına yönelik geliştirilen bir proje aracılığıyla tanıştığını, o zamandan beri farklı platformlarda bu alanda mücadele ettiğini anlattı. İş hayatında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında çeşitlilikten çok kapsayıcılığın olması gerektiğinden ve bilinçsiz önyargıların kırılmasının zorluğundan bahsetti. Yeşildere, üniversite eğitiminde kadın-erkek öğrenci sayıları hemen hemen eşitken iş arayanlarda bu oranın

kadınlarda %39'a düştüğüne, işe katılım da ise %29'lara kadar gerilediğine dikkat çekti, yönetim kurullarına katılımında ise kadın oranı %14 iken aile şirketi faktörü çıkartıldığında, kadın yönetim kurulu üyelerinin %7'ye düştüğünü aktardı. Kadınların iş hayatından kopmasında en önemli faktörün, evlilik ve çocuk doğurma olduğunu belirten Yeşildere yasal çerçevenin bu durumu iyileştirici şekilde değiştirilmesi gerektiğini belirtti.

Bu yılın başında yazdığı ve iş hayatından kadın hikayelerini anlattığı 'Eyvah CEO Doğuruyor' isimli kitabının gelirinin Yanındayız Derneğine bağışlandığını söyleyen Yeşildere, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadınların değil erkeklerin çözmesi gereken bir sorun olduğunu da ifade etti.

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Programı

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından düzenlenen 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Programı kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımıyla Ankara'da gerçekleştirildi. Merkez Müdürümüz Figen Gül'ün katıldığı programda 75 maddelik “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı”nın tanıtımı gerçekleştirildi. Bu plan kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet, İçişleri, Milli Eğitim, Sağlık Bakanlıkları ve Diyanet İşleri Başkanlığının bir araya gelerek 2020-2021 Koordinasyon Planını imzaladıkları ve 6284 sayılı kanunun uygulanmasına yönelik yeni bir araştırma ile etki analizini değerlendirecekleri aktarıldı.

KADIN VE ÇOCUĞA İSTİSMAR/ ŞİDDET VE NEDENLERİ SEMİNERİ

'Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü' kapsamında 27 Kasım 2019'da İTÜ BMT-KAUM ev sahipliğinde gerçekleştirilen etkinlikte Avukat Taciser Ülkü Levent, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunun uygulanmasından bahsetti. Kadına ve çocuğa şiddet vakalarında İstanbul Barosunun ücretsiz destekte bulunduğunu hatırlatan Levent bağlı bulunulan İlçenin Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı temsilcilerinden de psikolojik yardım alınabileceğini aktardı. Şiddetin bir davranış bozukluğu olduğunu belirten Levent çocukların şiddetten korunması için ebeveynlere ve çocuklara mahremiyet eğitimleri verilmesinin önemini belirtti.

Yeni bir ülke Yeni bir hayat Yeni bir kariyer

Bu sayımızda Avustralya'nın en büyük kenti Sidney'de tarihi çevre koruma uzmanı olarak çalışmakta olan, yüksek mimar Kerime Danış'la bir röportaj gerçekleştirdik. Kerime Danış ICOMOS Avustralya'nın eski başkanı (2016) ve yürütme kurulu üyesi (2015) olarak görev yapmıştır. ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi), her ülkenin milli düzeyde bir komitesi olan uluslararası bir oluşumdur. İTÜ Mimarlık Fakültesi'nce düzenlenmekte olan ARCHITALKTURE etkinliğine konuşmacı olarak davet edilen Kerime Danış, 26 Şubat 2019 tarihinde 'Heritage Conservation Practices in Australia' isimli bir seminer vermiştir. Kerime Danış'ı yoğun programı arasında yakaladık ve keyifli bir sohbet yaptık.

RÖPORTAJ: ELIF BAŞAK GÜVEN

ICOMOS Avustralya'nın başkanlığını yürüttünüz, bu oldukça prestijli bir pozisyon. Türkiye'de yetişmiş ve kariyerine Avustralya'da tarihi çevre ve yapıların korunması konusunda uzman bir meslek insanı olarak devam etmektesiniz. Peki sizin serüveninizin en başına dönersek, mimarlık mesleği bilinçli bir tercih miydi?

Aslında mimarlık tesadüfen, belki de küçük bir yanlışlık sonucu oldu. Aslında benim aklımda beyin cerrahı olmak vardı. O zamanlar mezuniyette dereceye giren öğrencilere kontenjan imkanı veriliyordu, ben lise ikincisiydim. Bu şekilde üniversiteye girip beyin cerrahı olmayı düşünüyordum, ancak tam o sene sistem değiştirildi, benim beyin cerrahı olma isteğim de hayal oldu. Bir sene para biriktirdim, lisede fizik dersim çok iyiydi, tıp olmayınca fizik mühendisi olayım dedim. Ancak kod yazımında bir hata olmuş, Konya Selçuk Üniversitesi Mimarlığı kazanmış oldum. Ama hiç pişman olmadım, çünkü zaten benim başından beri resme çok kabiliyetim vardı, detayları bakma ve görme gibi bir becerim de. Lise eğitimim sürecinde de bazı resimlerim sergilenmişti, onun için çok zorlanmadım mimarlıkta diyebilirim.

Selçuk Mimarlıkta başladığınız eğitiminizi Mimar Sinan Üniversitesinde (eskiden Güzel Sanatlar Akademisi) tamamladınız, bu nasıl oldu?

Aslında şu an eşim, o zaman nişanım Sedat, Mimar Sinan Üniversitesine geçmeme vesile oldu. Öğrenci olayları nedeniyle İstanbul'a nakil aldığımız zorunda kaldık. Okulun adı o zamanlar Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ydi, mezun olurken Mimar Sinan Üniversitesi olarak değişti. 82 yılında mezun oldum ve evlendim. İlk olarak Ankara'ya yerleştik. Devlet memuru olmak için sınava girdim, ilk görev yerim Yol Su Elekt-

rik (YSE) sonra adı değişti Köy Hizmetleri İdare-si oldu. Sonra farklı şehirlere tayinlerimiz oldu, Samsun, İzmir ve sonra özel sektöre geçtim, en son İstanbul. Bir noktada artık birikimimizi yeterince iyi kullanmadığımızı hissettik ve Avustralya macerası bu şekilde başladı.

Belli bir tecrübe ve kariyer sahibi, bir yandan da iki küçük çocuk annesiydiniz, herhalde zor bir karar olmuştur.

Ailem için elbette büyük bir karar oldu, başta bazı zorluklarla karşılaştık elbette sonuçta tam anlamıyla sıfırlanıyorsunuz, yeni bir kültüre uyum süreci geçiriyorsunuz, ancak bugün hem kendi

kariyerim açısından hem de çocuklarım açısından doğru bir hamle yaptığımızı düşünüyorum. Bizim gibi gidenlerin hiç bir iş garantisi yoktur, esasen biraz da macera oldu. Öncelikle İngilizce öğrenmem gerekti, çok temel bir dil bilgisi öğrenmiştim, okuma, yazma becerilerim biraz vardı, ancak konuşma pratiğim yoktu. Ben zaten Türkçeyi de ikincil dil olarak öğrenmiştim, benim anadilim Arapça, altı yaşına kadar sadece Arapça konuşuyordum. İlkokulda Türkçeyi öğrendim,

Türkçeyi de böyle kuralları ile öğrendiğim için İngilizceyi çok çabuk öğrenebildim sanırım.

Mesleki İngilizce bilgim de maalesef yoktu. TAFE okullarında eşimle birlikte bir senelik bir sertifika kursuna gittim. Bu okullar Avustralya'da üniversite öncesi ön-lisans veya meslek yüksek okulu da diyebileceğimiz seviyede eğitim verirler. Meslek İngilizcesi çalışma hayatında oldukça önemli ve doğru bir başlangıç oldu. Daha sonra Sidney Üniversitesinde bir yüksek lisans programından haberim oldu. Heritage Conservation alanında bir master programıydı, ancak İngilizce seviyeme pek güvenemiyordum. Üniversiteye gittim ve yarım yamalak İngilizce ile öğrenci danışmanına dedim ki ben bu programa kayıt olmak istiyorum, sizce yapabilir miyim? En bü-

yük korkum dersleri anlayamamaktı. Kadınları, özellikle benim gibi yeni bir hayat kurmaya gelmiş kadınları çok destekliyorlardı, öğrenci danışmanı kadın da benzer bir durumla karşılaşmıştı belki, kendisi de Polonya'dan gelmişti.

“Kadınların belli bir yere gelmelerini, yükselmelerini çok istiyorum” diyordu. Onun da desteklemesiyle, yüksek lisans programına kaydoldum, 3 dönemlik bir programdı son dönemde araştırma içeriği olan bir tez çalışması yapıyor. Benim tezim köşe bakkal diyebileceğimiz mahalle ölçeğinde Canterbury semtinde bir işletme modeli ve kültürünün bir taraması gibiydi. Yüksek lisansa başladığım ilk dönemde, şu an çalıştığım City Plan Heritage firmasına programdaki hocam Trevor Howells'ın desteği ve referansı sayesinde girdim, görüşmeye gittiğimde zaten işe alınmış olduğumu anladım, öyle iyi bir referans vermiş ki benim için. Elbette tanıma amaçlı bir görüşme yaptık, çok büyük bir sorumlulukla çalıştım halen aynı kurumdayım ve müdür pozisyonunda çalışmaktayım, yaklaşık 20 yıl oldu. Böylece yerleşik bir hayat kurmuş olduk, çocuklarımız da okudular. Her ikisinin işi de düzeni de yerinde.

Özetleyecek olursam, yeni bir iş, yeni bir hayat, her bakımdan kendinizi ispat etmeniz gerekiyor, bu tabiki belli bir bilgi birikimine sahip olmanız ve kendinizi geliştirmenizle orantılı. Ayrıca insanlara davranış biçiminiz de çok önemli, orada eğer sizdeki kapasiteyi ve dürüstlüğü keşfederlerse sizi destekliyorlar.

Acaba Avustralya'da bu süreç içerisinde kadın olmak ile ilgili sorun yaşadınız mı?

İşverenin güvensizliğinden kaynaklı bazen olabiliyor, ilk görüşmemizde benim ve bir kadın arkadaşımın tavsiyesini dinlemeyen ve başka bir yola girip, sonradan proje süreçlerinde problemler yaşayanlar oldu. En belirgin mesele de kadınların aynı işi yapan erkek meslektaşlarından daha az maaş alıyor olmaları, ama galiba bu Avustralya'ya özgü bir sorun değil.

ICOMOS Avustralya'daki görevinize nasıl başladınız?

K: Avustralya'da kültürel miras planlama ve

koruma alanlarında uzmanlaştım ve şu anki iş yerimde tam anlamıyla bir mimarlık servisimiz yok. Korunması gereken yapı veya kültür varlığı olan her değerın korunması üzerine koruma planı ilkeleri ve esaslarını düzenliyor, bu konuda ilgili tavsiye ve duruma göre koruma, yenileme esaslarıyla ilgili bilgi ve danışmanlık hizmetleri veriyoruz. Aslında mimar olarak çalışmıyorum, ancak mimarlar odasına kayıtlıyım. Üyelik statüsü Avustralya'da biraz farklıdır, ben o süreçlerden geçmedim direkt mimarlık yapmadığım için gerek yoktu. Ancak oda bünyesinde Heritage Committee denen kültürel miras varlıklarıyla ilişkili bir komisyonda çalışmaya başladım. ICOMOS ile ilk tanışıklığımda bu komisyondaki çalışmalarım sırasında oldu. Üç yıl aktif olarak tarihi değerlerin korunmasında çalıştım, uluslararası ICOMOS üyesi olmaya hak kazandım.

Elbette biraz adanmışlık gerekiyor, mesela 2001 yılından beri her perşembe sabahı toplanır

tüm komisyon üyeleri üst düzey görevliler olarak kahvaltı yapar, bu ortamda hem sosyalleşir, hem de iş ortamında karşılaştığımız çeşitli meseleleri konuşuruz. Bu grup sayesinde üye olmak için gerekli referans koşulunu sağlamış oldum. Sonra yürütme kuruluna aday olmam önerildi. Yürütme kuruluna girince Yeni Galler Temsilcisi olarak seçildim, sonra sekreterlik görevi ve en son da Başkanlık görevine seçildim, özetle bu şekilde ICOMOS Avustralya görevimi tamamlamış oldum.

Son olarak sizin gibi başarılı bir yol izlemek isteyen gençlere ne tavsiyeler verirsiniz?

Hangi alanda olursa olsun, kendilerini geliştirmelerini ve bilgi sahibi olmalarını tavsiye edebilirim. Bilgi olmadan kendinize olan güveni sağlayamıyorsunuz. Fırsatlar önünüze geldiğinde değerlendirmek ve fark edilmek için kendinizi çok iyi yetiştirmeniz gerekiyor. Ben iş hayatımda bunu yaşadım, benden önceki patronum işi bi-

raktığında ofiste pek çok kişi olduğu halde, beni yeterli görmüş olacaklar ki, yöneticilik pozisyonunu bana önerdiler.

Meslek hayatımda kültürel değerler konusunda farkındalık yaratmak için elimden geleni yapıyorum. Eğer toplum sahiplenirse kültür varlıkları korunabilir, Avustralya'da toplum, inşaat firmalarına veya bazı durumlarda da devletin bazı projelerine karşı çok güçlü bir tepki geliştirip, baskı yaratabiliyor ve uygun görmediği projeleri engelleyebiliyor. Bu noktada kamunun ve toplumun her kesiminin eğitimi çok önemli hale geliyor. Aslında Avustralya ICOMOS'un yaptığı da bu. Bu bağlamda ICOMOS'un ilgi alanı sadece dünya kültürel miras listesi değildir, bunu söyleme lüksümüz yok. Özetle yaptığımız işte bilgi birikiminiz en üst seviyede tutmak, sorumluluk hissetmek, dürüst olmak ve fırsat geldiğinde o fırsatı değerlendirebilmek için hazır olmak, en önemlisi de risk alabilmek gerekir. ■

Antik Yunanda Kadın ve Hypatia

■ GÜNSELİ NAYMANSOY | Doçent Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Emekli Öğretim Elemanı, Mühendis, Eğitimci ve Bilim Tarihçisi
gnaymansoy@yahoo.com

Özet

Bu makalenin konusu, Antik Yunan'da kadının yeri ve devrin kadınlarının bilim ya da felsefeye yaptıkları katkıların boyutlarıyla, yaşadıkları zorluklardır. Bunun yanında Hellenistik Dönemde yaşayıp ilk bilim kadını olarak kabul edilen Hypatia'nın yaşamı ve bilime katkısı da ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Antik Yunan, Kadın, Bilim, Hypatia

Abstract

This article is about the status of Ancient Greek women and their contribution to science or philosophy and difficulties that they suffered/faced. Besides this, Hypatia's, who lived during Hellenistic era and being accepted as the first female scientist, life and contribution to science or philosophy.

Key Words: Ancient Greek, Woman, Science, Hypatia

içinde bulunduğumuz evreni anlamamızı sağlayan ve yaşamımızı kolaylaştıran bilimin, yalnızca erkeklerin tekelinde olmadığı bir gerçektir. Bununla birlikte tarihin başlangıcından beri "bilim" ve "kadın" sözcüklerinin birlikte kullanımı herkesçe yadırganmıştır. Bunun nedeni kadınlığın, felsefi düşüncenin doğuşundan beri simgesel olarak, aklın dışında kaldığı varsayılan şeylerle eş tutulmuş ve aşağılanmış olmasıdır. 21. yüzyılın başlarında olmamız ve artık kadınların bilime katkılarının yadsınamayacak derecede artmış olmasına karşın, hâlen en ileri-gelişmiş ülkelerde bile kadın araştırma merkezlerine gereksinim duyulması ve kadın konulu çalışmaların yapılması tam bir eşitliğin sağlanamadığının göstergesidir.

Tüm dünya ülkeleri göz önüne alındığında genellikle Doğu kadınlarının en çok zorluk yaşayan kesim olduğu kabul edilmektedir ve bunun tarihin başlangıcından beri böyle olduğu yanılışı da mevcuttur. Nasıl ki günümüz

uygarlığı ve bilimi yalnızca Batı'nın eseri değilse, kadınların yaşadığı tüm olumsuzlukların kaynağı da salt Doğu dünyası değildir. Bu çalışmanın amacı, uygarlığın beşiği kabul edilen Antik Yunan Dünyasında kadınların toplumdaki yerlerini, birey olmak için verdikleri mücadelelerle tüm olumsuzluklara karşın bilimin hangi alanlarına ve nasıl katkı verdiklerini, bir başka deyişle, bilimdeki varlıklarının boyutlarını ortaya koymaya katkı vermektir. Ayrıca Hypatia'nın yaşamı ve bilime katkısı da ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Antik Yunan Dünyasında Kadına Bakış

Bugün biliyoruz ki tarih, erkekler tarafından ve erkek bakış açısıyla yazılmıştır. Bunun doğal sonucu olarak da kadınlar ve başardıkları çoğunlukla görmezden gelinmiştir. Günümüzde kadın bakış açısıyla tarihin yeniden ele alınması gerekliliği feminist bilim insanlarıncaya dile getirilmektedir. Ancak kadınlar hakkında yazılmamış bilgilere nasıl ulaşılacağı da

ayrı bir problemdir. Her şeye karşın bazı ipuçlarını değerlendirerek çıkarımlarda bulunmak olasıdır. Bu konuda edebi metinler büyük bir kaynak sunmaktadır.

Antik Yunan Dünyasıyla ilgili çalışmalarda fazla yer almayan kadınlar, edebi metinlerde olumlu ya da olumsuz sıkça yer almaktadır. Örneğin Yunanlıların kadın algısını ortaya koyan metinlerin başında gelen efsanelere göre, kadın bir baş belasıdır. “tanrılar armağanı” anlamına gelen “Pandora”nın yaratılış nedeni bunu açıkça ortaya koymaktadır. Baştanrı Zeus’un, oğlundan ilk kadını yaratmasını istemesi, Prometheus’un kurnazlıkla çalarak verdiği akıl yüzünden şımaran insanlara ceza vermeyi amaçlaması nedeniyledir. Olağanüstü bir güzellikte yaratılıp süslenen Pandora, Zeus tarafından dünyaya gönderilerek Prometheus’un kardeşi Epimetheus’a armağan olarak sunulur. Pandora’nın güzelliğinden çok etkilenen Epimetheus, ağabeyinin Zeus’tan asla armağan kabul etmemesi uyarısını dikkate almaz ve onunla evlenir. Pandora da, Zeus’un kendisine asla açmamasını tembihleyerek armağan ettiği kutuyu günün birinde merakına yenilerek açar. Böylece kutunun içindeki hastalık, keder, ıstırap, yalan, riya gibi insanları rahatsız edecek ve onları felakete sürükleyecek ne kadar kötülük varsa serbest kalır. Kısacası, Yunan kültüründe ilk kadın insanların başına bela olsun diye gönderilen bir canlıdır.

Edebi metinlerden bir başka örnek, ünlü komedyacı Aristophanes (MÖ 456 - MÖ 386)’in, dilimize “Kadınların Savaşı” adıyla çevrilmiş olan ünlü eseri “Lysistrata”dan verilebilir. Bu eserde yazar, sürekli savaşlardan usanarak barışı getirmek isteyen kadınların mücadelesini anlatırken Yunan Kadınının içinde bulunduğu koşulları da yansıtmıştır. Oyunun kahramanlarından “Kleonike” adlı kadın, oyunun başkahramanı Lysistrata’nın barış önerisine “Böyle parlak işleri kadınlardan nasıl beklersin? Akıllı kişilerin işleri bunlar. Bizim işimiz gücümüz boya sürünmek, takıp takıştırmak, sarı fistan, süslü pabuç edinmek...” cümlesiyle cevap vererek erkekler

dünyasında kendilerine bakışı açıkça dile getirmiştir (s. 4).

Lysistrata’nın, “Bugünkü halk toplantısında barış üstüne ne karara vardınız?” sorusuna kocasının “Sana ne? Sen karışma” cevabını verdiğini ve kendisinin de susmak zorunda kaldığından şikâyet etmesi, savaşa karşı olmalarına rağmen kadınların bu konuda asla söz hakkı olmadığını da göstermektedir.(s. 25).

Antik Yunan Kadınının durumunu açıkça özetleyen bazı değerlendirmeler aşağıdadır.

“M. Ö. 800-500 yılları arasında sürdüğü kabul edilen, bilimin ve uygarlığın en önemli çağı olarak kabul edilen Antik Yunan Döneminde Yunan Kadınının bir nesne gibi görüldüğü, günlük yaşamında

kendi evinde bile sınırlandırılmış oluşundan anlaşılabilir. Çünkü akşamları evin erkeği ve oğlunun misafirlerini ağırladığı symposiumlara (şölenler) katılması yasaktır.” (Sivas, Temmuz 2008, 184).

“Atinalı bir yurttaşın karısı sadece bir ‘o’ikouréma’, yani ‘ev işleri için yaratılmış bir nesne’dir. Bir Atinalı yurttaş için o sadece hizmetçi kadınların birincisi, en başta gelenidir.” (Bonnard, Ekim 2004; 27).

Farklı Bir Demokrasi

Demokrasinin beşiği olduğu herkesçe kabul edilen Antik Yunan Dünyasındaki demokrasinin bugünkü demokrasi algımızdan çok farklı olduğu dünyaya kabul gören bir kaynakta şöyle aktarılmaktadır:

“Milattan önce 5. Yüzyıldan 6. Yüzyıla kadar Atina’daki siyasal sistemi belirtmek için “demokrasi” teriminin kullanılması bizi yanıltmamalıdır. İktidarı yürüten “demos-halk” 400,000 kişilik nüfusun 40,000 yetişkin erkek yurttaşından oluşuyordu. Nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan köleler siyasal, hatta sivil yaşamın açıkça dışındaydı. Ne yurttaşların eşlerinin ne de Atina’da yerleşmiş yabancıların

(bu yerleşik yabancılar 70,000 kişiyle özgür nüfusun üçte birine ulaşıyordu) herhangi bir siyasal hakkı vardı.” (1993-1994, 51).

Bir başka ifadeyle evde saygı görmeyen Antik Yunan Kadını, siyasal özne de değildi. Aile ve Miras Hukukuna göre durumu da şöyleydi:

“Eski Yunanistan’da aynı evde yaşayanlar için “oikos” deyimini kullanılırdı. Oikos, aile reisinin yalnızca erkek evlatlarını ifade ediyordu. Bunun sonucu olarak Atina’da yürürlükte olan miras hukuku kurallarına göre, aile reisi ölünce mirastan yalnızca erkek çocuklar yararlanırdı. Eğer erkek evlat babadan daha önce ölürse, miras diğer erkek çocuklar arasında bölüşülürdü... Aile reisinin kız evlatlarına mirastan pay düşmezdi. Yalnız erkek evlatların miras hakkının geçerli olması için kız kardeşlerine çeyiz vermesi şarttı. Kız evlatlara mirasın tümü, sadece ailede hiçbir erkek evlat bulunmaması durumunda kalabiliyordu. Ne var ki bu durumdaki kız evlat evlenince babasının en yakın akrabasına da mirastan pay düşerdi.” (Bilgin, 2004; 36).

Kadın yalnızca haklarından yoksun bırakılmamıştı, aynı zamanda tehlikeli olarak da nitelenmişti. Bunu aşağıdaki örnek ortaya koymaktadır:

“Kadınların güçlü ve korkutucu duygulara sahip oldukları ve erkeklerin duygusal açıdan yıkıma uğramak korkusuyla kadınların bu güdülerini bastırmaları gerektiği ve bunun haklılığı iddia edilmiştir. Adli bir örnek konuyu daha iyi açıklar. Bir kadına vahşice tecavüz etmiş bir adama, bir kadını baştan çıkararak erkekten çok daha az ceza verilmiştir. Bunun nedeni, tecavüzden farklı olarak baştan çıkarmanın, kendi arzularının peşinden gidebilecek bir birey yaratmasından duyulan endişedir.” (Nisan 2005; 212).

Felsefenin İlahlarının Kadınlar Hakkındaki Düşünceleri

Felsefe de bilim de merakla başlamıştır. Aslında ilk bilim insanları filozoflardır. Zaten filozof sözcüğü Yunancada “bilgi aşığı” anlamını taşımaktadır. Felsefe konusunda önemli bir eser or-

taya koymuş olan bir bilim insanı, filozofla bilim insanının paralellliğini şöyle ortaya koymuştur:

“Filozof ve yaratıcı sanatçı gibi bilim insanı da bir hakikat arayışına girişmiştir, dünyayla ve yaşantımızın doğasıyla ilgili yeni keşiflerde bulunmaya ve bunlardan anlam çıkartıp buluşlarını duyurmaya çalışır. Söylediği her şeyi ussal bir temele dayandırmak, filozof gibi onun da en büyük kaygılarından biridir.” (Maggie, Ağustos 2000: 8-9).

Zaten kadınların bilime ulaşmasının önündeki en büyük engel olan felsefi alt yapıyı da filozoflar hazırlamıştır. Bunu iki örnekle belirtmekte yarar vardır:

Felsefenin ilahlarından Platon (M.Ö. 427-347), bir barbar değil, bir Yunanlı, bir tutsak değil özgür, bir kadın değil, bir erkek olarak yaratıldığı için Tanrı'ya şükreder (Sena, 1975: 13). Böylece bir erkek olarak yaşama katılmasının ne denli değerli olduğunu vurgulamıştır. Bu, Antik Çağ'da yaşamış bir düşünürün gözünde, kadın olarak dünyaya gelmenin Tanrı'nın bir cezası olarak algılandığını göstermektedir. Ancak ilgi çekici olan bir nokta daha vardır ki, devlet tasarımında 4 toplum sınıfından söz eden Platon, ilk iki sınıf olan yargıçlar ve askerler gruplarında kadın ve erkeği eşit saymış ve kadınların da yönetici ve asker olabileceğini kabul etmiştir. Bu nedenle de bazı kaynaklarca ilk feminist olarak nitelenmiştir.

Yalnızca filozof olmayıp hem mantığın hem de zoolojinin kurucusu olarak kabul edilen Aristoteles (M.Ö. 384-322), “madde”yi kadın, “form”u da erkek olarak nitelenmiştir. Madde, forma karşıt olarak edilgin ve bilinemez olandır. Aristoteles böylece cinsel ayrımcılık yaparak, erkek egemen söylemi biyolojiye taşımıştır (Cevizci, 2003; 580). Ancak bununla da yetinmemiş daha da ileri giderek kadını, “doğanın hatası” olarak nitelenmiştir (Bock, Kasım 2004: 7).

Filozof Kadınlar

Çağın tüm olumsuz koşullarına karşın bazı kadınlar düşünme becerilerini kullanmaktan vazgeçmemiş ve tarihe filozof olarak adlarını bırakabilmiştir. Bunlardan önemli örnekler aşağıdadır:

Theano

Krotonlu Theano, Pythagoras'ın öğrencisi ve ilk takipçilerinden biridir. M.Ö. 530-480 yılları arası yaşadığı tahmin edilmektedir. Matematik, geometri ve felsefe ile uğraşmıştır. Eşinin ölümünün ardından Pythagoras Okulu'nu yönetmiş ve kız öğrencilere ders vermiştir. İlk kadın filozof olarak kabul edilir. Yazılı olarak bıraktıkları “Felsefi Bir Araştırma, Dindarlık Hakkında” adlı bir kitapla birkaç mektuptur. Şair Sapho'ya göre “Grekler içinde en ünlü kadın sayılır.” (Rullmann, 1998: 36). Diğer Pythagorasçılar gibi, evrenin sayılardan kurulduğunu öne sürerek matematik ve müziğe önem vermiş ve reenkarnasyon öğretisini savunmuştur.

Miletoslu Aspasia

Miletli Aspasia, Milet'te M.Ö. 460-401 yıllarında yaşayan önemli bir düşündürdür. 20 yaşlarındayken Atina'ya giderek kendinden yaklaşık 30 yaş büyük olan ve yabancılarla evlenme yasağını bizzat kendisi getirdiği halde, kendi kralına uymayan Perikles'le evlenmiştir. Sokrates (M.Ö. 399-469), Platon'un diyaloglarında Diotima'dan başka bir kadının daha kendisinin hocası olduğunu söyler, Miletli Aspasia. (Rullmann, 1998: 43).

Atina'da zamanın sanatçı ve devlet adamları gibi etki sahibi erkekleri ile Anaxagoras, Archimedes, Sophokles ve Sokrates gibi filozofların devam ettiği bir salon açmış ve zamanın düşüncesini etkilemiştir. Perikles'i cinselliği ile etkilediğini ileri süren zamanın komedyacı yazarları tarafından “fahişe” olarak nitelenmiştir.

Mantinealı Diotima

M.Ö. 430 yıllarında yaşadığı düşünülen Diotima, yukarıda bahsedildiği gibi Sokrates'in hocasıdır. Ancak gerçekliği tartışmalıdır. Sokrates ve Platon'un düş gücünün eseri olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Platon'un eserlerinde yer alan symposion'daki konuşmasında erkeklerin felsefelerinin doğuşunu anlatması, felsefeyi “erkek ruhunun doğuşu” olarak betimleme çelişkisi de düşsel bir varlık olduğu kanısını güçlendirmektedir.

Hipparkhia

M.Ö. 360-280 yıllarında yaşadığı düşünülen Hipparkhia, Sokrates'in öğrencisi olan Antishenes'in kurduğu Kynik Okuluna bağlı bir kadın filozoftur. Kynizm, gereksinimsizlik öğretisidir ve en ünlü takipçisi kendi isteğiyle dilencilik seçmiş ve fıçıda yaşamış olan Diogenes'tir. Hiçbir gereksinimi olmayan insan, kendine özgür diyebilir inancını savunmuştur.

Hypatia

Roma'nın bir eyaleti olan İskenderiye'de 370-410 yıllarında yaşadığı düşünülen Hypatia, Filozof Theon'un kızıdır. Aynı zamanda matematikçi ve astronomdur. Eğitimini Atina'da tamamlamıştır. Bilim insanlığının yanında güzelliği ile de ünlüdür. Hypatia'nın yaşadığı dönemde, İskenderiye'nin en önemli özelliği, müzesi ve kütüphanesidir. Önemli matematikçi Euclid (M.Ö-300)'in de bu merkezde yaşadığı bilinmektedir. Kütüphanenin zenginliği hakkındaki bir bilgi aşağıdadır:

“M. Ö. 47 yılında Sezar'ın Mısır'daki savaşı döneminde, kütüphanede 700,000 cilt kitabın bulunduğu söylenir.” (Bonnard, Ekim 2004: 217).

Hypatia, pagandı ve Yeniplatoncu felsefenin temsilcisiydi. Çağdaşı Sokrates Schlasticus'un zamanımıza ulaşan eserinde anlattığına göre son derece bilgili, kuvvetli bir karaktere sahip saygın bir kadındı. Özellikleri nedeniyle zamanın filozoflarının kıskançlığına maruz kalıyordu. Hıristiyanlığa karşı olması nedeniyle

le zamanın siyasi entrikaları sonucu vahşice katledilmiştir.

Kent Temsilcisi Orestes ile olan yakın dostluğu nedeniyle onu etkileyip kent piskoposu Kyrill ile iyi ilişkiler kurmasını engellediği kışkırtmasıyla galeyana gelen bir topluluk tarafından saldırıya uğramış, çırılçıplak soyulmuş ve etleri midye kabuklarıyla parçalanarak yakılmıştır.

Bazı çevrelerce cebirin babası sayılan Diophan'ın eseri "Aritmetica"ya yaptığı 13 ciltlik yorum en büyük eseri olarak kabul edilmektedir. Aradan geçen uzun zaman sürecinde hakkında yazılanlar ve onunla yapılan araştırmaların sayısı gittikçe artmıştır. Üçüncü milenyumun başlarında yazılan bir biyografisinde onunla ilgili olarak yapılan tespitler aşağıdaki gibidir:

"1720 yılında 'Laik İrlanda Felsefesinin Babası' olarak bilinen İrlandalı filozof John Toland (d. 1670 - ö. 1722), uzun bir tarih makalesi yayınlar. Makalenin adı '(Hypatia or the History of a most beautiful, most virtuous, most learned and in every way accomplished lady, who was torn to pieces by the clergy of Alexandria to gratify the pride, emulation and cruelty of the archbishop commonly but undeservedly titled St Cyril- Hypatia, ya da layık olmasa da herkesçe Aziz Cyril diye bilinen başrahibin gururunun, kıskançlığının ve zulmünün tatmini için İskenderiye ruhbanınca parçalanan pek güzel, pek erdemli, pek bilgili ve her alanda yetenek sahibi bir hanımefendinin yaşamı'dır.'" (Dzielska, Haziran 1999; 6).

Aydınlanmanın filozoflarından Voltaire (d. 21.11.1694-ö. 30.05.1778), "Dictionnaire Philosophique" adlı yapıtında yeniden değindiği Hypatia figürünü, kilise ve vahiyle gelen dine olan başkaldırısını dile getirmek için kullanmıştır. (age. 7-18)

Hypatia zaman içinde bir simgeye dönüşmüş ve Edward Gibbon, Henry Fielding, Gerard de Nerval, Charles Kingsley, Arnulf Zittermann, R. Hoche gibi pek çok şair ve yazar onun hakkında yazmıştır. Bunlardan biri olan Fransız şair Charles Leconte de Lisle (d. 1818 -

ö.1894), onu "Platon'un ruhu ve Afrodit'in bedeni" olarak tanımlamıştır. (age. 7).

ABD'li bilim insanı, filozof, hekim, tarihçi, kimyager ve fotoğrafçı John William Draper (d. 1811 - ö. 1882), Hypatia'yı, Avrupa tarihinin iki gücü; gerçeği madde dünyasında arayan gerçek düşünce ile kilisenin temsil ettiği batıl inancın hâkim olduğu akli boyunduruk altına alan din arasındaki sürtüşmenin kahramanlarından biri olarak görür. (age. 18)

Çağımız tarihçilerinden A. W. Richeson, saygın matematikçi ve düşünür olarak nitelediği Hypatia'nın ölümünden sonra ortaçağ sonuna dek kayda değer bir matematikçi çıkmadığını söyler. Kimine göre de o, Marie Curie'den önceki en saygın bilim kadınıdır (age. 37).

SONUÇ

Kadının bilimle olan ilişkisinin felsefi temelleri incelendiğinde, tarih boyunca kadın-bilim ilişkisini engelleyen pek çok faktör olduğu gözlemlenmektedir. Bunlardan en önemlisi, ayrıcalıklı konumlarını yitirmek istemeyen egemen erkeklerin yaklaşımlarıdır. Kadın-bilim ilişkisi bir yana, Antik çağda kadın olarak var olmak bile, günümüz insanını dehşete düşürecek niteliktedir. Buna rağmen Antik Yunan Dünyasında da bilime olmasa da felsefeye katkı yapan kadınlar olmuştur. Felsefeyle uğraşan kadınların neredeyse tamamı, ünlü kişilerin ya eşleri ya da kızlarıdır. Kadınların ayrıcalıklı konumlarını elde edebilmek için pek çok fedakârlıkta buldukları tahmin edilebilir.

İlerleyen süreçte de filozofların kadına bakışı değişmemiş, kadınların sosyal yaşamda daha çok yer alırlar olmaları kabul edilebilir olsa da bilim yapmak gibi bir istekleri olması çeşitli alaylı yorumlara yol açmıştır. Böylesi değerlendirmeler yapanlar da sıradan filozoflar olmayıp, Francis Bacon (d. 1561 - ö. 1626), Jean Jacques Rousseau (d. 1712 - ö. 1778), Immanuel Kant (d. 1724 - ö. 1804), George Wilhelm Friedrich Hegel (d. 1770 - ö. 1831) ve Friedrich Nietzsche (d. 1844 - ö. 1900) gibi felsefede çığır açmış farklı uluslardan olan filozoflardır. Ancak tüm filozoflar da aynı bakış açısına sa-

hip değildir. Azınlıkta da olsa kadını destekleyen ve hatta ona haklarını vermeyi gelişmişlik düzeyi olarak niteleyen filozoflar da olmuştur. Bunun bir örneği aşağıdadır:

"Meşhur İngiliz Mütfeffekiri Stuart Mill (d. 20.05.1806 - ö. 08.05.1873) der ki: 'Bir medeniyetin seviyesini ölçmek isterseniz derhal kadınların hayat şartlarına bakınız.'" (İnan, 1964: 83).

Dikkat edilecek en önemli hususlardan biri, çağlar sonra felsefe dışında bilimle de ilgilenme cüretini gösteren ve ilk bilim kadını olarak

KAYNAKLAR

Aristophanes, 1988, Kadınların Savaşı (Lysistrata), Çeviri: Azra Erhat- Sabahattin Eyuboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Aristoteles, 1983, Politika, Remzi Kitabevi, İstanbul.

"Atina: Farklı Bir Demokrasi", 1993-1994, Théma Larousse Tematik Ansiklopedi. C. 1, s. 51, Milliyet Gazetecilik A. Ş.

Bilgin, Nahit, 2004, Felsefeden Ekonomiye Antik Yunan Dünyası, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Mart Matbaası, İstanbul.

Bock, Gisela, Kasım 2004, Avrupa Tarihinde Kadınlar, Literatür Yayıncılık Dağıtım Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., 1. Basım, Şefik Matbaası, İstanbul.

Bonnard, André, Ekim 2004, Antik Yunan Uygarlığı 1-3, 1. Basım, Evrensel Basım Yayın, Ayhan Matbaası, İstanbul.

Carpenter, Thomas, H., 2007, Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji, 2. Basım, Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti., İstanbul.

Cevizci, Ahmet (Editör), 2003, Felsefe Ansiklopedisi, Etik Yayınları, Felsefe Dizisi: 1, İstanbul.

Dzielska, Maria, 1999, Hypatia, 1. Basım, Berfin Yayınları, İstanbul.

Hammerton, John Alexander-Mee, Arthur, Mayıs 2008, Geçmişten Günümüze Çığır Açan Felsefeciler, 1. Baskı, Nokta Kitap, İstanbul.

nitelenen Hypatia'nın korkunç katli ve ondan sonra uzunca bir süre kadınların bilimle uğraşmaya cesaret edememesidir.

Son söz olarak şu vurgulanabilir: Günümüz filozoflarının da kadınlar hakkındaki düşünceleri özünde Antik Çağdan çok da farklı değildir. Fark, kadınların birey olma ve bilimde yer alma konusundaki kararlılıkları ve güçlerinin farkında oluşlarıdır. Ayrıca aydın görünme çabesindeki erkeklerin düşüncelerini açıklıkla belirtme isteklerini frenledikleri de gözden kaçırılmamalıdır. ■

Kumcu, Ercan, Ekim 2004, Kadın Matematikçiler, 1. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Magee, Bryan, Ağustos 2000, Felsefenin Öyküsü, 1. Baskı, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları, Nisan 2005, 2. Basım, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

Öndağ, Faruk, 2009, Efsane Adamlar, Popüler Kitaplar, İstanbul.

Platon, Ekim 1999, Devlet, 1. Basım, İş Bankası Kültür Yayınları, Şefik Matbaası, İstanbul.

Rullmann, Marit vd., 1998, Kadın Filozoflar C. 2, 1. Basım, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Sena, Cemil, 1975, Filozoflar Ansiklopedisi, Cilt: 2, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Sivas, Taciser (Editör), Temmuz 2008, Uygarlık Tarihi, 2. Baskı, T. C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1768, Anadolu Üniversitesi Web Ofset Tesisleri, Eskişehir.

Pandora, <https://onedio.com/haber/antik-yunan-mitolojisine-gore-yaratilan-ilk-kadin-pandora-689570> adresinden 20.09.2019 tarihinde erişildi.

Antik Yunanda Mücadeleci Bir Kadının Filozof: *Aspasia*

■ BEKİR GÜZEL
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
bekirguzell@gmail.com

M. Ö. 429 yılının bir sonbahar akşamıydı. Sparta ile Atina arasında başlayan ve 27 yıl sürecek olan Peloponnesos Savaşı'nın (M.Ö. 431-404) ilk yıllarıydı. Bütün Atina büyük komutan Perikles'e inanıyor ve o yaşadıkça Spartalıların Atina'ya giremeyeceklerini düşünüyorlardı. Ancak son zamanlarda Atina'da görülen veba salgını pek çok insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştı. Artık yaprak dökümü başlamıştı ve veba rüzgârı önüne çıkan tüm yaprakları ayırım gözetmeden savuruyordu. Atina için Perikles bu yapraklardan en kıymetli olanıydı. Rüzgâr Perikles'in evinin bulunduğu sokağa doğru esiyordu. Tüm şehir nefesini tutmuş onun evinden gelecek iyi haberleri bekliyordu.

Perikles'in yattığı odadan gelen sesler üzerine içeri giren Aspasia, durumun tehlikeli olduğunu görünce hizmetçilerden birini hekim çağırması için gönderdi. Gözleri yarı açık şekilde yatan Perikles, Aspasia'nın ellerini tuttu ve dudaklarından hırıltıyı andıran seslerle şu sözler döküldü;

- Sevgilim, artık ayrılık zamanı geldi bunu biliyorum. Yeryüzündeki yaşamımda tek varlığım sendin. Sadece seni sevdim ve senin için yaşadım.

- ...

- Birçok iş başarmış isem, bunlar senin sayende oldu. Başarılarımın altında hep senin sevgin vardı. Aspasia sevgimizin meyvesi oğlumuzu sana emanet ediyorum. (Tulay, 2008: 173).

Evet, sevgiliye söylenen bu son sözlerle tamamlanan bir ömür ve geride kalanlar...

Pek çoğumuz farkında olmasak da bugün üzerinde yaşadığımız Anadolu coğrafyasında bulunmak büyük bir ayrıcalıktır. Felsefenin bu topraklarda ortaya çıkıp farklı kültürlerle yayıldığı iddiası tartışmalı olsa da pek çok filozofun bu topraklarda doğup büyüdüğü bir gerçektir. Bugün Hierapolis (Denizli) şehrinde doğan Epiktetos'tan, Ephesos'da (İzmir) doğan Herakleitos'a; Sinopeli (Sinop) Diogenes'ten, Lampsakoslu (Lapseki, Çanakkale) Straton'a kadar onlarca filozofun düşünceleri içinde yaşadığımız bu coğrafyada şekillenmiştir. Hatta Assos (Ayvacık, Çanakkale), Tarsus (Tarsus, Mersin) ve Khalkedon (Kadıköy, İstanbul) gibi bazı şehirler birden fazla filozofuyla ünlüdür. Bu şehirlerin en ünlülerinden biri şüphesiz Miletos'tur (Milet/Didim, Aydın). Miletoslu filozoflar deyince ilk akla gelen isimler genelde Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes olmaktadır; ancak burada doğan ve bu yazının ortaya çıkmasına neden olan bir filozof daha vardır: Aspasia (M.Ö. 470 - 410).

Peki, Aspasia isminin Miletoslu diğer filozoflara göre geri planda kalmasının nedeni ne olabilir?

Antik Yunan toplumunun patriarkal yapısı göz önüne alındığında Aspasia'nın kadın olmasının geri planda kalması açısından oldukça önemli bir etken olduğu ifade edilebilir. Antik dönemlerden günümüze kadın filozoflarla ilgili olarak çok az sayıda yazılı materyale

(fragmentler veya mektuplar gibi) sahip olduğumuz bir gerçektir. M.Ö. 1. yüzyılda, Stoacı Apollonias ve Philochorus tarafından yazılan ve sadece kadın filozofları ele alan iki yazının da bugün kayıp olması bu gerçekliği destekler niteliktedir (Lerner, 1991; Rullmann, 1996; akt. Uslu, 2018: 429). Buna rağmen felsefe tarihi içinde kadınlar tarafından yapılan felsefenin uzun bir geçmişe dayandığı da bilinmektedir (Barker, 1952; Waithe, 1987; Rullmann, 1996; Bingham, vd., 2014). Ne var ki patriarhal bakış açısı pek çok kadının bugüne kadar ulaş(a)mamasında, henüz tanın(a)mamasında veya bilin(e)memesinde oldukça etkili olmuştur. Bu yüzden Aspasia ile ilgili değerlendirmeye başlamadan önce onun düşüncelerinin şekillendiği toplumsal yapıdaki kadın algısına kısaca değinmekte yarar var.

Antik Yunan toplumunda kadın, eğer soylu veya hetaira değilse, özgürlüğü elinden alınmış bir köleden farksızdır! Antik Yunanda kadınların hayatı önce babaları sonra da kocaları ve/veya oğulları tarafından şekillendirilmekte ve yönetilmektedir. Bir kadının, kendi adına söz sahibi olan erkeğin onayı olmadan, evden dışarı çıkması ve toplumsal yaşama katılması söz konusu değildir. Kadınların hemcinsleri dışında herhangi bir sosyal ağa dâhil olmaları ve sosyalleşmeleri de mümkün değildir. Kadınlar günlerini evlerin iç bölümünde yer alan ve kendilerine ayrılmış olan Gynaikeion'da geçirmektedir. Antik Yunan şehir devletlerinde Sparta şehri dışında eğitim sadece erkeklere yönelik verilmektedir. Sadece Sparta'daki okullarda kız çocukları erkek çocukları gibi beslenmekte, okuma-yazma öğrenmekte ve vücut eğitimleri almaktadır (Akalin, 2003: 27). Ancak bu durum diğer tüm şehir devletlerinde farklıdır.

Soy temelli olan ve servete dayalı siyasal katılım hakkı bulunan yurttaşlar da sadece erkeklerden oluşmaktadır. Ne ironiktir ki bugün demokrasinin ortaya çıktığı topraklar olarak bilinen Antik Yunanda vatandaş olarak kabul edilmeyen kadınlar da köleler ve yabancılar gibi siyasal katılım hakkına sahip değildir.

Bir başka ifadeyle polis devletlerinde doğan kadınlar; halk (demos) ve egemenlik (kratia/kratos) sözcüklerinin birleşiminden oluşan demokrasi kelimesinin ruhuna aykırı olarak dışlanmakta ve yok sayılmaktadır.

Böyle bir ortamda Miletos'ta doğan ve büyüyen Aspasia, Atina şehir devletinde kız çocukları için bir okulun açılması gerektiği düşüncesini ilk ortaya atan kişilerden biridir (Rullmann, 1996: 24). Ancak Aspasia'nın Atina'ya gelmeden önceki hayatı ve/veya ailesi ile ilgili çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda Axiochus adında bir vatandaşın kızı olarak tanımlanan Aspasia; bazı kaynaklarda Karyalı bir savaş esiri ya da bir hetaira olarak tanımlanmaktadır. Fakat geçen yüzyılda, M.Ö. 4. yüzyıla ait olan ve üzerinde "Axiochus ile Aspasius" adlarının yazılı olduğu bir mezar taşının bulunması, Aspasia'nın aile geçmişi ve Atina ile olan bağlantısının açığa çıkarılması açısından önemli bir gelişme olmuştur (Bicnell, 1982; akt. Uslu, 2018: 431).

Aspasia yaşadığı dönemde kız çocuklarına ve kadınlara yönelik düşünceleri nedeniyle sürekli eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin temelinde Perikles ile yaşadıkları aşk da oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Atina'nın en soylu, güçlü ve zengin erkeklerinden biri olan Perikles'in karşı kıyıda gelen ve Atinalı olmayan bir kadına âşık olması soylu Atinalılar (!) tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Aynı soylu azınlık Aspasia için de son derece ağır ithamlarda bulunmuştur. Ancak onun ismini bugünlere taşıyan ve Ksenophon (Xenophon) ile Platon'un eserlerine konu edilmesini sağlayan özel hayatından ziyade diyalektik felsefe bilgisi ve retorik konusundaki ustalığıdır.

Antik Yunan felsefesinde filozofların Sokrates öncesi ve sonrası olarak ayrıldıkları bilinmektedir. Platon'un yazılarından Yunan felsefesinin kurucusu olarak kabul edilen Sokrates'in, Aspasia'nın öğrencisi olduğu,

düşüncelerinden etkilendiği ve alıntılar yaptığı anlaşılmaktadır. Örneğin Platon'un Meneksenos diyalogunda Sokrates'in ağzından Aspasia'nın bir cenaze töreninde savaşta ölenler için yaptığı konuşmaya (epitaph) yer verilmektedir. Söz konusu diyalogda Meneksenos, Sokrates'e ölülerini övmek için güzel sözler söyleyip söyleyemeyeceğini sorduğunda, Sokrates şöyle cevap vermektedir:

"Belki kendiliğimden hiçbir şey söyleyemezdim. Ancak, dün Aspasia'nın savaşta ölenlerle ilgili hazırlanmış olduğu konuşmayı dinledim. Aynı senin söylediğin gibi o da Atinalıların bir hatip (söylevci) seçeceklerini haber almış. Bunun üzerine önümde, konuşmasının bir bölümünü, tam da nasıl olması gerekiyorsa öyle yaptı. Geri kalan bölümünü de zaten önceden düşünmüştü. Ashında Perikles'in ölülerle ilgili o ünlü söylevinin de Aspasia tarafından hazırlandığı anlatılır. İşte bu söylevden bazı parçaları alıp birleştirdi." (Platon, 2011: 34).

Sokrates'in ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Aspasia'nın retorik ile ilgili bilgi ve becerisi üst düzeydedir. Hatta diyalogun devamında Sokrates'in o sırada Aspasia'dan eğitim aldığı; yani onun öğrencisi olduğu da anlaşılmaktadır. Diyalogda Aspasia ile Sokrates arasındaki bu öğretmen-öğrenci ilişkisini Sokrates'e onun neler söylediğini hatırlayıp hatırlamadığı sorulduğunda daha net anlıyoruz. Bu soruya Sokrates, "Hatırlıyorum. Çünkü onun kendi ağzından duydum, ezberledim. Zaten aklımda tutamıyorum diye neredeyse dayak yiyordum." (Platon, 2011: 34) diyerek cevap vermektedir. Ayrıca "Konuşmasını başkalarına söylersem öğretmenim kızar." (Platon, 2011: 34) diye de eklemektedir.

Aspasia'nın Atina'ya nasıl gittiği ve orada

nasıl karşılandığı her zaman tartışmalıdır. Atina'ya tek başına mı gittiği yoksa birileri tarafından mı götürüldüğü konusunda tam bir kesinlik yoktur. Fakat şurası kesindir ki onun Atina'ya gittiği zamanlarda evlere kapatılmış, sınırlı bir sosyal çevreye hapsedilmiş, ikinci sınıf "vatandaş" olarak bile kabul edilmeyen kadınların varlığı fark edilmiştir (Tulay, 2008: 192). Yine bu dönemde çoğu erkek tarafından kabul görmese de kadınların da felsefeye ait değerli düşünceler üretebilecekleri ve retorik sanatına hakim (bilge) olabilecekleri görülmüştür. Aspasia uzun bir süre Antik Yunan'daki erkek egemenliğine karşı tek başına mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu açıdan o kadın haklarıyla ilgili mücadelenin öncülerinden biri olarak da kabul edilebilir (Tulay, 2008: 193).

M.Ö. 429 yılında ilk eşi Perikles'i kaybeden Aspasia, bir süre sonra Perikles'in arkadaşı

olan Lysikles ile evlendi ve bir çocuk sahibi oldu. Fakat Lysikles'nin de Atina adına katıldığı bir savaşta hayatını kaybetmesi üzerine bir daha evlenmedi ve kendini tamamen felsefeye adadı. M.Ö. 410 yılında doğduğu şehrin karşı tarafında bulunan ve yıllardır onur mücadelesi verdiği, bugünün demokrasi merkezi olarak kabul edilen Atina'da hayata veda etti. Oğlu Genç Perikles'e son sözleri şunlardı;

- Sevgili oğlum, unutma ki sevgi o sevginin sahiplerince sahiplenildiğinde ve çıkar gözetilmediğinde gerçek olur. Eğer çıkar varsa o sevgi değil bir anlaşmadır. Böyle sevgilerden uzak dur. [...] Sevgisiz kalan insanın yaşama sevinci de kalmıyor. Sevgisiz kalan ruhumun da yorgun bedenimin de dinginliğe kavuşma zamanı geldi. (Tulay, 2008: 182).

Elveda...

Kaynakça:

- Akalın, A. G. (2003). Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, sayı: 33, cilt: 21.
- Barker, E., (1952). Greek Political Theory Plato and his Predecessors, London, Methuen.
- Bingham, J., Chandler, F., Chisholm, J., Harvey, G., Miles, L., Reid, S., Taplin, S. (2014). Antik Dünya Ansiklopedisi, (Çev. Zeynep Tür), Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, s. 200.
- Friedell, E. (2011). Antik Yunan'ın Kültür Tarihi, (3.Baskı), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Hüner, M. F. (2013). Antik Yunan Demokrasisi - Modern Demokrasi Karşılaştırması, Hukuk ve Adalet: Eleştirel Dergisi, sayı: 13, s. 2.
- Ksenophon (1997). Sokrates'ten Anılar, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Platon (2011). Meneksenos (Çev: Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları.
- Rullmann, M. (1996). Antikçağ'dan Aydınlanmaya Kadar Kadın Filozoflar, (Çev. Tomris Mengüşoğlu). İstanbul: Kocabalçık Yayınevi.
- Uslu, L. (2018). Antik Yunan'ın Sıra Dışı Kadınları: Filozoflar, Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 24, Haziran 2018, s. 428-441
- Tulay, S. A. (2008). Miletoslu Aspasia, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Waithe, M. E. (1987). Aspasia of Miletus. (eds) A History of Women Philosophers, vol 1. Springer, Dordrecht.
- <https://www.beyaztarih.com/ansiklopedi/perikles> [Erişim Tarihi: 06.10.2019]

